

освіти. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. № 124. 2015. С. 163–165.

4. Попович І. С. Самооцінка – стрижневий компонент соціальних очікувань особистості. Актуальні питання сучасної педагогіки та психології : наукові дискусії : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 26–27 верес. 2014 р.). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота». 2014. С. 55–58.
5. Титаренко Т. М. Психологічне здоров'я особистості: засоби самопомоги в умовах тривалої: монографія. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс–ЛТД. 2018. 160 с.

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ МОРАЛЬНИХ УСТАНОВОК У МОЛОДІ ТА ОСІБ СЕРЕДНЬОГО ВІКУ

*Л. М. Григоренко,
магістрант спеціальності «Психологія»,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса*

Здорові стосунки між особистостями – найкраща ознака психічного благополуччя. Саме в спілкуванні виявляються характерні риси особистості, а значення спілкування в житті людини важко переоцінити.

Особливу увагу дослідники приділяють вивченню морального стану молодого покоління (19-25 років) як першого покоління, що виросло в умовах незалежності України. Ще більш цікавим буде порівняння моральних установок сучасної молоді, та людей середнього віку (35-39 років), чиї моральні установки закладались під впливом іншої соціально-політичної формації.

Мета нашого дослідження – виявити особливості моральних установок в міжособистісних взаємовідносинах у молодих людей (віком 19-25 років) порівнявши їх з моральними установками в міжособистісних взаємовідносинах людей середнього віку (39-45 років).

Стан моралі сучасної молоді вивчали такі вітчизняні і зарубіжні дослідники, як І. Бех, Л. Бойко, Т. Тимошенко, О. Балакірева, Н. Дудар, С. Фріс, М. Юрій, Р. Павелків, тощо [6]. Вперше поняття «установка»

стало відомим з трудів К. Ланге у 1888 році. Він позначив цим готовності до дій, обумовлених минулим досвідом.

На початку ХХ століття вченими У. Томасом і Ф. Знанецьким було досліджено феномен соціального аттитюду, або установки, та було введено в науковий обіг термін «аттитюд» [8, с. 191].

Г. Оллпорт розвинув ідеї дослідників та визначив аттитюд як «душевний і нервовий стан готовності до відповіді, організований за допомогою досвіду і що надає направляючий і/або динамічний вплив на поведінку» [4, с. 57].

За А. Терьошкіним [7, с. 7], моральна установка, або відношення, є різновид соціальної установки. Вона проявляється в позитивному або негативному відношенні людини до норм, цінностей, законів і вимог моралі. Моральна установка має когнітивний, емоційний і поведінковий аспекти. Ключовими, узагальненими установками, на думку А. Терьошкіна, є установки морального вибору. Вони припускають готовність діяти певним чином, оцінювання вчинку як морального або аморального і розуміння підстав такого вибору [7, с.6].

В. Лавріщев наводить таке визначення моральної установки як готовність, або схильність особистості діяти в різних життєвих ситуаціях відповідно до визначених етичних принципів, норм моралі, моральних цінностях, уявленнях про добро і зло, власної моральної і соціальної відповідальності, що базується на усвідомленні особистістю власних моральних мотивів, почуттів, якостей, та формується на підставі особистого і соціокультурного досвіду. Моральні установки тісно пов'язані з іншими мотиваційними установками самосвідомості, з ціннісними орієнтаціями, переконаннями, принципами, самооцінкою моральних якостей» [3, с. 8].

Щоб визначити особливості моральних установок та їх прояв в міжособистісних відносинах у сучасній молоді нами було залучено до діагностування 43 студента Донецького національного університету імені Василя Стуса віком 19-25 років та 39 осіб віком 39-45 років, на добровільних засадах серед працюючих в державних установах м. Вінниці.

Для вивчення особливостей моральних установок ми обрали наступні методики: опитувальник соціальних моральних установок А. Терьошкіна, орієнтовна анкета спрямованості особистості О. Мірошніченко, тест діагностики соціально-психологічних установок особистості в мотиваційній сфері О. Потьомкіної, методика для визначення

цінностей особистості Ш.Шварца, методика діагностики мотиваційних орієнтацій у міжособистісних комунікаціях (І. Ладанов, В. Уразаєв).

Результати наших досліджень представлені в таблицях 1-3.

За результатами, представленими в таблиці 1, ми зробили висновки, що у молоді домінуючі установки на благополуччя, справедливість, прагматизм, релігійність, моральну автономію, моральну мужність, чесність, дружелюбність. На відміну від людей середнього віку в них досить високі показники моральної тривожності (6,1 проти 2,1), самоповаги та релігійності, та значно нижчі показники відповідальності, вірності, альтруїзму та взаємності.

Таблиця 1. Результати дослідження за опитувальником соціальних моральних установок А.Ф. Терьошкіна (в балах)

№ з/п	Показник	Студенти (n=43)	Середній вік (n=39)
1	Нормативність	1,3	1,8
2	Благополуччя	6,2	7,1
3	Справедливість	7,3	5,8
4	Взаємність	-4,2	2,1
5	Самоповага	5,7	3,2
6	Моральна тривожність	6,1	2,1
7	Альтруїзм	1,9	4,8
8	Прагматизм	6,9	4,1
9	Релігійність	6,2	3,0
10	Моральна автономія	7,9	5,1
11	Релятивізм	-0,7	0,3
12	Комформність	2,2	3,4
13	Цинізм	-3,4	1,6
14	Макківеалізм	-4,4	-6,3
15	Конвенціональність	1,2	1,0
16	Чесність	7,7	7,4
17	Відповідальність	4,4	6,5
18	Вірність	1,1	5,3
19	Моральна мужність	7,4	3,8
20	Дружелюбність	7,6	7,9

Другим етапом дослідження стало вивчення спрямованості особистості за О.Мірошніченко.

Таблиця 2. Результати діагностики спрямованості особистості за методикою О.Мірошніченко.

№ з/п	Спрямованість	Студенти середній бал	Середній вік середній бал
1	Особистісна	48,9	37,4
2	Ділова	36,2	44,4
3	Колективна	18,3	48,2

Як видно з наведених даних, в структурі спрямованості особистісної ми статистичної різниці в показниках не відмітили. Деяко більше показники ділової активності у людей середнього віку. Та значна перевага у цієї ж групи над студентами в показниках колективної спрямованості, яка є статистично достовірною ($p < 0,05$).

Таблиця 3. Результати діагностики соціально-психологічних установок особистості в мотиваційній сфері О. Потьомкіної

№ з/п	Орієнтація	Студенти (середній бал)	Середній вік (середній бал)
1	Процес	4,3	4,8
2	Результат	3,2	6,1
3	Альтруїзм	1,8	4,4
4	Егоїзм	4,6	3,0
5	Праця	3,7	6,9
6	Гроші	5,9	6,1
7	Свобода	5,7	3,9
8	Влада	2,9	2,1

За результатами нашого дослідження констатуємо, що у молоді, на відміну від осіб середнього віку, установка на процес переважає результат, егоїзм переважає альтруїзм, установка на гроші переважає установку на працю. Однаковими є тенденції переваги свободи над владою.

Висновки: В результаті проведеного дослідження нами були виявлені наступні особливості моральних установок молоді (у порівнянні з особами

середнього віку): високий рівень моральної тривожності, та знижені альтруїзму, взаємності, відповідальності, вірності. При високих показниках особистісної та середніх показниках ділової спрямованості особистості, колективна спрямованість є доволі низькою. у молоді, на відміну від осіб середнього віку, установка на процес переважає результат, егоїзм переважає альтруїзм, установка на гроші переважає установку на працю. Ці результати повинні стати основою для розробки тренінгових програм, які повинні дати розвиток і покращити моральні установки у сучасної молоді що в свою чергу поліпшить якість міжособистісних відносин.

Література

1. Кревська О. О. Мотиваційні чинники професійної самоефективності особистості : автореф. дис. ... канд. психол. Наук. Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2018. 20 с.
2. Лаврищев В. В. Морально - нравственные установки в самосознании лиц, отбывающих уголовное наказание: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. Санкт-Петербург, 2018. 28 с.
3. Олпорт, Г. Становление личности: Избранные труды. М.: Смысл, 2002. 462 с.
4. Павелків Р. В. Загальна психологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Вид. 3-тє, допов. К.: Кондор, 2009. 576 с. <https://westudents.com.ua/glavy/77264-65-motivatsyno-potrebnosna-sfera-osobistost.html>
5. Сила Т. І. Соціально-психологічні установки особистості як фактор самореалізації молоді. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: Збірник наукових праць. № 3 (5). К.: Університет «Україна», 2007. с. 93-98.
6. Терешкин А. Ф. Моральные установки в системе отношений субъекта: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. Санкт-Петербург, 2004. 26 с.
7. Томас. У., Знанецкий Ф. Методологические заметки. Американская социологическая мысль: избранные труды. М.: МГУ, 1994. С. 182–194.